

AZƏRBAYCAN

ƏDƏBİ-BƏDİİ JURNAL

1

2010

Maksud İBRAHİMBƏYOV

KEÇMİŞ GÜNLƏRDƏN

1970 - 80-ci illərdə pambıq yığımı mövsümündə Heydər Əliyev respublikanın rayonlarına gedərdi və hərdən yazıçıları da özü ilə aparardı.

Bələ səfərlərin birində Heydər Əliyev Mərkəzi Komitənin o zamankı ikinci katibi Puqaçovla birlikdə birinci vəqonda gedirdi. MK-nın kənd təsərrüfatı və sənaye üzrə katibləri, kənd təsərrüfatı, tikinti və daxili işlər nazirləri, ticarət naziri, eləcə də Aeroflotun respublika filialının rəisi hərbi təyyarəçi Nuru Əliyev, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədri İmran Qasımov və mən ikinci vəqonda idim. Üçüncü vəqonda isə jurnalistlər gedirdi.

Rayon mərkəzinin dəmiryol vağzalında mətbuat işçilərinin vəqonunu qatardan ayırdılar, qabaqdakı iki vəqon isə yoluna davam etdi və gəlib cənnətməkan bir bağda dayandı. Gec olmasına baxmayaraq, biz şam yeməyinə oturduk. Qatardan təxminən iyirmi metr aralı çəmənlərdə masa qoyub süfrə açmışdılar; Heydər Əliyevlə ikinci katib şam yeməyinə gəlməmişdilər, yalnız ikinci vəqonun sakinləri - biz oturmışduq. Həmin gün Bakı şəhəri Lenin ordeni ilə təltif olunduğundan bizim şam süfrəmiz elə ilk dəqiqədən rəsmi ziyafətləri xatırladırdı. Mərkəzi Komitənin kənd təsərrüfatı üzrə katibi qalxıb dedi ki, müharibənin (1941-1945 müharibəsinin - Red.) ilk günündən ta sonuna kimi çox çətin şəraitdə ölkədə istehsal olunan neftin və neft məhsullarının 80 faizini Azərbaycan verirdi və bunun da hesabına Sovet İttifaqı Hitler Almaniyası üzərində qələbə qazandı. Üstəlik, Azərbaycan vətəndaşlarının hər beş nəfərdən biri cəbhədə həlak olmuşdur. Elə buna görə də, respublikamız hökumətimizin yüksək mükafatına layiqdir. Sonra bütün məclis iştirakçıları bir-bir çıxış edib, hamısı sözbə-söz onun dediyi sağlığı təkar etdi.

Nəhayət, mənə də növbə çatdı. Mən öncə çıxış edən nətiqlərin dedikləri ilə tamamilə razılaşdım, daha doğrusu, onların dediklərini səlqə ilə təkrarladım, amma bir əlavə elədim, dedim: "Allah göstərməsin, Almaniya ilə bir də müharibə başlasa, Bakını dərhal düşməyə təhvil vermək lazımdır. Çünki, müharibənin ilk aylarındaca almanlara təslim olan bir neçə şəhər qəhrəman - şəhər adına layiq görüldülər. Amma bizə niyəsə orden verildilər...". Süfrə yoldaşlarımdan cənəllərinin sallanmasından başa düşdüm ki, mənim tostum uğursuz alınıb. MK-nın kənd təsərrüfatı üzrə katibi dedi ki, işi var və durub kupesinə getdi. Onun ardınca, demək olar ki, dərhal o birilər də növbə ilə bir-bir sağollaşib getdilər. Masa arxasında ancaq İmran Qasımovla Nuru Əliyev qaldı. Hə, yeri gəlmişkən deyim ki, mənim sözlərimə ancaq Nuru Əliyev dəstək verdi:

-- Məncə, Maksud düz deyir! Həqiqətən də onlara qəhrəman adı veriblər, amma bizə - orden!

İmran Qasımov Nuru Əliyevin sözlərinə məhəl qoymadı. Üzünü mənə tutub: -- Sən axı yazıçısan, - dedi. - Hələ cavan olmağına baxmayaraq, ilk dəfə belə ciddi bir tədbirdə Yazıçılar Birliyini təmsil etməyə dəvət olunmusan. - İmran Qasımov çox pərt olmuşdu. - Bir bax gör nə gözəl Ay çıxıb, bülbüllər oxuyur, sən sə... Camaat respublikamızın ölkənin ən yüksək ordeni ilə təltif olunmasına ürəkdən sevinir, sənə hər şeyi korladın. Özünü də zərbə altında qoydun.

Mən bir qədər diqqət edib, ehtiyatla dedim:

-- Məncə, qaratoyuqdu oxuyan.

-- Qaratoyuqdu yoxsa bülbulü, nə fərqi var?! Məsələ bundadır maye?.. Mən sənin atını çox yaxşı tanıyırdım; necə də gözəl insandı - əsl ziyalıydı, özü də çox nəzakətli, hər şeyin yerin bilən insandı. Sənsə mübahisə edirsən: bülbul deyil, qaratoyuqdu! - Olduqca həssas, mehriban bir insan olan İmran Həşimoviç kədərli-kədərli başını yelləyib vəqona sarı yollandı.

Düzü, baş vermiş hadisə mənə pis təsir bağışlamışdı, amma nə etmək olardı, vəziyyəti düzəltmək mənim qüvvəm xaricindəydi.

Səhər sənişinlər vəqonun yanında yığıldılar. Bir azdan Heydər Əliyev Puqaçovun müşayiətilə vəqondan düşdü. Üzində xoş bir təbəssüm hamı ilə bir-bir əl verib görüşdü. Mənə çatanda təbəssümü yox oldu. Üzünün ifadəsindən başa düşdüm ki, əlimdən acılıqdır. Əlimi sıxa-sıxa ciddi və soyuq tərzdə:

-- Sən də zərəfatından qalmırsan, - dedi.

Vəssalam.

Qatarın sənişinləri maşınlarla əyləşdilər və biz Bərdəyə yollandıq.

Maşınlarımızın gəlib dayandığı yerdən ucsuz-bucaqsız pambıq tarlası başlandı. Bizi rayonun məsul işçiləri qarşılayırdı. Tarlada bir pambıqçı belə görünmürdü. Hamı Heydər Əliyevi salamlamağa gəlmişdi. Məni heyretə gətirən o idi ki, onların çoxunu Əliyev şəxsən, adı ilə tanıyırdı. Yalnız məhsul yığımının planı haqqında danışmırdılar, söhbət ələyir, zərəfatlaşırdılar, hansısa maraqlı əhvalatları yada salırdılar. Kendli qadınlardan biri rəhbərə sonsuz istəyini və valehliyini cilovlaya bilməyib onun boynuna sarılmağa cəhd etdi, amma o ani reaksiyası hesabına qadını lazımi məsafədə saxlamağa nail oldu.

Söhbətdə hamı iştirak edirdi, bir mənədən başqa. Məni söhbət ələyən əsas dəstədən kənara sıxışdırmışdılar, hələ dünən mənə xüsusi diqqət göstərən, mənimlə nəzakətlə davranan vəqon yoldaşlarım, ələ bil məni heç görmürdülər. Ümumiyyətlə, bu yaranmış vəziyyətin təsirindən mənə qəfilən ələ bir hiss yaranmışdı ki, sanki mənə də çox xoşagəlməz yoluxucu dəri xəstəliyi var və mənədən kənər durmaq məsləhətdir.

Bir sözlə, həyatın bizə bəxş etdiyi bu kənd bayramında mən özümü yad bir adam kimi hiss elədim. O qədər yad idim ki, hətta rahat bir yer tapıb daldalanmaqçün oradan çəkilib getməyimə belə heç kim əhəmiyyət verməmişdi. Təzəcə aralanmışdım ki, birmərtəbəli balaca bir tikiliyə rast gəldim; girəcək qapısının üstünə təbii ölçüdə iki şiş - bir şiş tike, bir şiş kabab şəklində çəkilmiş lövhə vurulmuşdu. İçəri bom-boş idi; mən o gün orda yeganə müştəri idim. Yeməxananın yiyəsi yeməkdən mənə qayqanaq təklif etdi. Xeyli xahiş-minnətdən, heç yerdə ağımdan bir kəlmə qaçırmayacağıma söz verəndən sonra mənə bir stəkan ələ tut arığı də gətirdi. Arığı böyük məmnuniyyətlə bol məhsul yığımının və rayonun hər tərəfli inkişafının şərəfinə birməfəsə içdim.

İçəri əməlli-başlı sərin idi. Bayıra çıxanda ələ bil qızmar, isti təndirin içinə düşdüm. Dözülməz isti idi. Kənardakı yeganə ağac dərhal diqqətimi çəkdi, özümü verdim onun kölgəsinə. Özüm də hiss eləmədən yuxu apardı məni. Bir qədar sonra - azmı, çoxmu keçmişdi, bilmirəm - məni oyatdılar.

-- Hara yox olmusuz? Sizi Heydər Əliyev görmək istəyir, - çapar niyəsə təlaşlı - təlaşlı, özü də pıçıltı ilə danışdırdı və barmağı ilə Əliyevin olduğu yeri göstərirdi.

Heydər Əliyev başıaçıq pambıq tarlasının ortasında dayanmışdı. Yarı yuxulu vəziyyətdə mənə ələ gəldi ki, tarlanın kənarından ona qədər bir neçə kilometr olar. Xülasə, pambıq kollarına illəş-iləş, yumşaq torpağa bata-bata, bürəyə-bürəyə aramızdakı bir neçə yüz metr məsafəni bir-təhər qət etdim. Nəhayət, ona lap yaxınlaşanda, yaxınlıqdakı koldan bir pambıq qozası qoparıb sındırdı və mənə göstərdi. Qozanın içərisində kiçik bir yumaq pambıq vardı, üstündə də sarımtıl rəngli qurd.

Heydər Əliyev:

-- Bax, görürsən? - dedi, - Sovka budu, pambığın qanımidir.

Mən dərhal:

-- Elədi, Heydər Əliyeviç - deyə, təsdiq etdim, - çox iyrənc heyvandı...

Uzun bir fasilə yarandı və mən başa düşdüm ki, bununla da söhbətimiz bitib.

Mən dəstəmin yanına qayıdanda, hiss elədim ki, vəziyyət dəyişib - əvvəlki deyil. Hamı mənə qarşı əvvəlki kimi nəzakətli və diqqətli idi. Ticarət naziri tərəfəş stəkanda soyuq mineral su təklif etdi mənə; qisasımı aldım ondan; imtina elədim. Həmin gün daha bir neçə tarlaya getdik, hamısında da bizi pambıqçılar və kəndin rəhbər işçiləri böyük ruh yüksəkliyi ilə qarşılayırdılar. Günün axırına hamı yorulub əldən düşmüşdü. Mənə ələ gəlirdi ki, Heydər Əliyev səfərdən razı qalıb, deyilənə görə, yaxşı məhsul olacaqdı. Bir aydan sonra, nəticələr elan olunanda, bu öz təsdiqini tapdı.

Eyə, daha doğrusu, qatarımızın durduğu cənnətməkan başa biz gecə yarısı qayıtdıq. Vəqonumuzun gün ərzində yorulmuş sakinləri yüngülvəri şam yeməyindən sonra dağılışıb öz kupələrinə gətdilər. İmran Qasimovla mən siqaret çəkməkdən "perronda" bir qədər ləngidik. Sükutu İmran Qasimov pozdu:

-- Güman edirəm, səni tarlaya çağırtdırmağının səbəbini başa düşdün də?

-- Burda başa düşməməli nə var ki?! Söhbət eləməyə çağırtdırmışdı. Mənim əvvəllər həqiqətdən pambıq ziyanvericiləri haqqında çox az məlumatım vardı, ondan - bundan eşitmişdim.

-- Və deyirsən ki, Heydər Əliyev də sənə kənd təsərrüfatı ilə bağlı biliyini artırmaqçün fərdi qaydada sənənlə məşğul olmaq qərarına gəlmişdi, hə?.. Özün haqqında çox yüksək fikirdə olduğundan mən əvvəllər də şübhələnirdim, - deyə İmran Qasimov gülümsədi.

-- Dünənki tostunla hamının keyfinə soğan doğradın. Özü də tək onların yox. Mən bilirdim orənlə təltif olunmağımıza görə Heydər Əliyev necə sevinirdi. Sənsə hər şeyi korladın. Heç şübhəsiz, o bərk inciməmişdi, möhkəm də hirsələnmişdi sənənləndən. Bunu hamı hiss eləmişdi. Amma görəndə ki, komandasının üzvləri dərhal başlayıblar sənə etinasızlıq göstərməyə, onda səni tarlaya çağırtdırıb hamının gözü qabağında təklidə sənənlə söhbət elədi. Dəxli yoxdu nə bərdə. Bununla o həmin adamları başa saldı ki, onun həmsöhbəti onların xö-rəyi deyil. Çünki o, yazıçıdır. Başa düşdün məni?

Biz dinnəzcə oturub siqaret çəkirdik. İllə havada mənim adlarını bilmədiyim güllərin, çiçəklərin ətri vardı. Mən quşların qərübə cəh-cəhinə qulaq asırdım.

-- Heç bilməzdim ki, qaratoyuqlar belə gəzə oxuyur - dedim.

-- Qaratoyuqlar yox, bülbullər, - deyə İmran Qasimov ona məxsus yumşaq bir səslə mənim sözlərimə düzəliş verdi. Xeyrxahlığı da hiss olunurdu bu səsdə. - Məqsud, indi gecə saat ikidir, bu vaxt bülbullər oxuyur, qaratoyuqlar, xoruzlar və qarğalar isə sübh təzdən, dan yeri ağarmaq istəyəndə oxumağa başlayırlar, indi isə, nəzərinə çatdırım ki, onlar yatırırlar. Bunu yadımda saxla. Gələcəkdə lazımin olar, - əlinin hərəkəti ilə sözümdə ağımda qoydu. - Lazım deyil, yorma özü-nü! Hətta bu saat başlasan mənə sübut eləməyə ki, kollağda oxuyan yerli cins keçillər, mübahisə eləməyəcəyəm sənənlə. Çünki xeyri yoxdur. Gecən xeyrə qalsın! - o siqaretini söndürdü, qalıb vəqona sarı yollandı.

-- Xeyrə qanşar - dedim arxasınca. Və həqiqətdən, mən ona ürəkdən rahat, xoş gecə arzulayırdım.

O zaman mən bilməzdim ki, o səfər zamanı baş verən hadisələr, bütünlüklə səfərin özü həmişəlik mənim həfizəmə həkk olunacaq. O insanlar - dahi, müdrik Heydər Əliyev, bənzərsiz İmran Qasimov, Nuru Əliyev və ikinci vəqonun bəzi sənişinləri bu gün də gözələrim önündədirlər - canlıdırlar.

